

ČESKÁ DÁMA

ve školách na konci světa 2018/19



HISTORIE SE ZAČALA PSÁT PŘED NECELÝM ROKEM ...

V úterý 19. června 2018 byl uspořádán průkopnický školní turnaj v dámě. Počet zájemců o účast byl velký, z praktických důvodů byl počet hráčů omezen na symbolických 64. Malí i velcí bojovali společně, vítězové byli vyhlášeni ve dvou kategoriích. Kromě místních se účastnili i IV žáci a také školáci z jedné valašské ZŠ. Nehrající diváci mohli povzbuzovat (ne však radit).



Poděkování patří sponzorům: každý účastník dostal po skončení turnaje malý dárek a pamětní list. Vítězové si rozdělili dvě sady medailí.

O turnaji se dovědělo vedení České federace dámy a dostali jsme pozvánku na soutěže mládeže.

Od konce září se na škole rozběhl kroužek české dámy. Zprvu nebylo jasné, zda vydrží či přežije, pak se ukázalo, že naši žáci mají zájem. K úterním schůzkám jsme zpočátku přiřadili i schůzky ve čtvrtek odpoledne. Bylo totiž třeba se začít připravovat. V listopadu se v Praze již tradičně koná turnaj mládeže a my měli zásluku na účast v tomhle turnaji. Naše úvodní schůzky se konaly v učebně třetí třídy, pak nám ovšem už nestačila. Praskala ve švech. Pro více než dvě desítky zájemců, kteří se scházeli a spolu na šachovnicích bojovali, se časem stala základnou učebna druhé třídy. Na oněch úvodních schůzkách jsme si vysvětlili, oč půjde, co je před námi a ovšem - zopakovali si (pro každý případ) pravidla, podle nichž budeme hrát.

Naše krédo? Skromnost, trpělivost, radost.



A čas běžel ...

Na turnaj mládeže „Strašnický kos“ jsme se vypravili na pozvání předsedy České federace dámy. Naše ambice nebyly nijak přehnané. Do Prahy jsme jeli hlavně sbírat zkušenosti. A dopadlo to dobře. Bodů nasbírali naši žáci více než symbolické množství a kromě sladkústek vyhráli i dvě autíčka. Reprezentační výprava? Dvě druhačky a dvě čtvrtáčky doplnila dvojice pátáků a také naše IV žačka z prvního ročníku Lycea.

A když už jsme byli v Praze, tak jsme si užili. Prošli se historickým centrem, projeli se metrem i tramvají, pobyli v planetáriu. Ovšemže i nakupovali. Dvě noci jsme přespávali v domě dětí a mládeže.



Ukázalo se, že se ve světě neztratíme a ... mnozí dostali chuť do další hry. Neboť na jaro byla naplánována další výprava na mistrovství republiky mládeže.

Na schůzkách se pravidelně objevovalo něco kolem dvaceti hráčů. Ne vždy byl náplní trénink herních dovedností, ale s tím se tak trochu odpoledne už počítá. Bylo sehráno několik cvičných turnajů ve stylu „každý s každým dvě partie“. Nejaktivnější byli ti nejmladší. Měli výhodu. Jejich vyučování končilo dříve.



Na dubnové republikové mistrovství mládeže se vypravila početná skupina hráčů, dokonce i spolucestující z řad jejich rodičů. Z těch či oněch důvodů byli vybráni ti, kdo se na podzim nevydali do Prahy. „Poznávací výlet“ na opačný konec republiky dopadl dobře.

Opět jsme sice nepřivezli medaile, ale (dalších) zkušeností jsme nasbírali víc než vrchovatě.



A po krátké přestávce byla koncem května uskutečněna dlouho plánovaná třetí a poslední výprava „do světa“, na turnaj Open Brno ...



A tam byly konečně prolomeny ledy. Vojtěch, jediný kluk z našeho šestičlenného týmu mladých hráčů, získal po velmi dobrém výkonu medaile. Třpytivou a stříbrnou!



Konec dobrý – všechno dobré. Ale – opravdu konec?

V posledním měsíci tohoto školního roku, tj. koncem června, se bude konat stejně jak loni náš turnaj. Zase v hale. Přijďte a budete mít příležitost zjistit a posoudit, co se za ten rok změnilo.

PROČ HRÁT DESKOVÉ HRY?

V dnešní době, kdy mládež utíká od reality k virtuální realitě na obrazovce počítače, se mnohým zdají deskové hry (jako například dáma) přežitkem. Jejich výhoda je ovšem nesporná: jsou nenáročné na vybavení, a i při relativně jednoduchých pravidlech skýtají hráčům možnost blýsknout se svým uměním. Hra u desky se stává i místem komunikace, a to i když hráči (jak pravidla většinou požadují) u partie mlčí.

Přednosti těchto her pro rozvoj duševních schopností a pozitivních osobnostních rysů byly již mnohokrát sepsány a jsou uváděny i v odborné literatuře, a to nejen pedagogické.

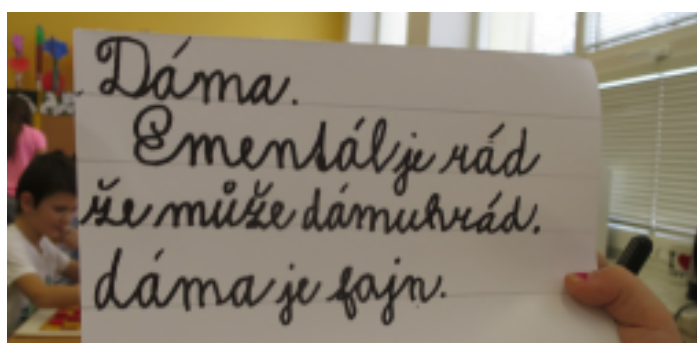
Bez ohledu na pořadí důležitosti lze snadno nalézt, jaké „přidané hodnoty“ hra přináší:

- tvořivost
- představivost
- trénink paměti
- přijímání a třídění informací
- schopnost analýzy a syntézy
- řešení problémů
- koncentrace
- schopnost abstrakce
- schopnost rozhodování
- trpělivost a sebeovládání
- hospodaření s časem
- sebepoznání
- úcta a respekt k ostatním

Pro práci v kroužku byly připraveny a i několikrát použity „pracovní listy“, jejichž náplní byly vesměs úlohy k řešení. Materiály k samostatnému studiu hry jsou k mání na stránkách naší ZŠ určených k individuálnímu vzdělávání: <http://moodle.zsbrezova.eu>



Snažíme se o hru na „rekreační“ úrovni, ovšem s dobře zvládnutými základy. Spontánnost a radost, která je často a zřetelně projevována našim žactvem u hry, je víc než dostatečným zadostiučiněním.



ČESKÁ DÁMA

V našem kroužku hrajeme hru česká dáma. Nehledejme v tom prvky přílišného nacionalismu. Přívlastek „česká“ určuje, že se hraje podle jistých pravidel.

Variant hry dáma je totiž ve světě (na rozdíl od šachů) velké množství. Jejich pravidla se liší pouze v detailech, ale detaily jsou (jak dobře víme ze života) často rozhodující. Kromě pravidel se jednotlivé druhy dámy liší i rozměry hrací desky (nejen 8 x 8), uspořádáním černých a bílých polí, v některých případech (a to nejde o politickou korektnost) mají právo prvního tahu černé kameny. Skákání je vesměs povinné, s předností dámy při skoku (jak to známe z naší verze) to ale není jednoznačné. Obyčejné kameny se posunují pouze vpřed, však v jistých typech her mohou skákat nejen dopředu, ale i dozadu. V Itálii přežívá do dnešních liberálních dob pravidlo, že „obyčejný“ kámen nesmí přeskočit dámu. No, a dáma se někde jmenuje král. A taky nikoli kvůli nějaké korektní rovnosti pohlaví. V Turecku či Arménii jsou velkorysí a nehrají jen na polích určité barvy (u nás na tmavých, v již zmíněné Itálii na světlých), ale úplně na všech. A někdy se neskáče či neposunuje jen „šikmo“, ale klidně i všemi směry. To je zmatek, vidíte?

Kde a kdy tato hra vznikla? Někdo říká, že ve starověkém Egyptě. Jiní tvrdí, že hru vynalezli nudící se řečtí vojáci při nekonečném obléhání Tróje.



V Rusku má hra dlouhou tradici a jmenuje se „šaški“. Na západní polokouli se hraje podle pravidel ze Skotska, které bylo jistou dobu v této hře světovou velmocí.

Ve všech případech existuje i „žravá“ varianta hry, v níž vítězí ten, kdo se svých kamenů nejdříve zbaví, tedy nechá si je sežrat. Hra je bezesporu ideologicky podkreslena, nic ti nezůstane, už nemáš, co bys ztratil, a přesto (či právě proto) jsi vítěz!

Nikdo taky nezná a přesně neví, proč se hra dáma takto nazývá. Ví se jen, že dva kameny na sobě (a tedy větší pohyblivost) u dámy je v podstatě symbolika jezdce, který nasedl na koně, a tedy pozor na něj!

PRAVIDLA ČESKÉ DÁMY

(ta bychom měli znát – tedy nejen pro případ, že se chceme účastnit soutěží pro mládež)

Hraje se na desce 8 x 8, na každé straně je 12 kamenů ve 3 řadách na černých polích.

Kameny se táhne po diagonálách, vždy o jedno pole dopředu.

Dokončí-li kámen tah na poslední řadě, mění se v dámu.

Dáma se pohybuje po diagonálách dopředu i dozadu.

Kameny se skáče jen dopředu, dáma může skákat přes libovolný kámen na diagonále dopředu i dozadu a dokončit skok na **kterémkoli** poli za přeskočeným kamenem.

Hráč při skoku přenesse svou figuru na konečné pole skoku a až poté odstraní přeskočené figury z desky.

Přes jeden kámen lze skákat jen jednou.

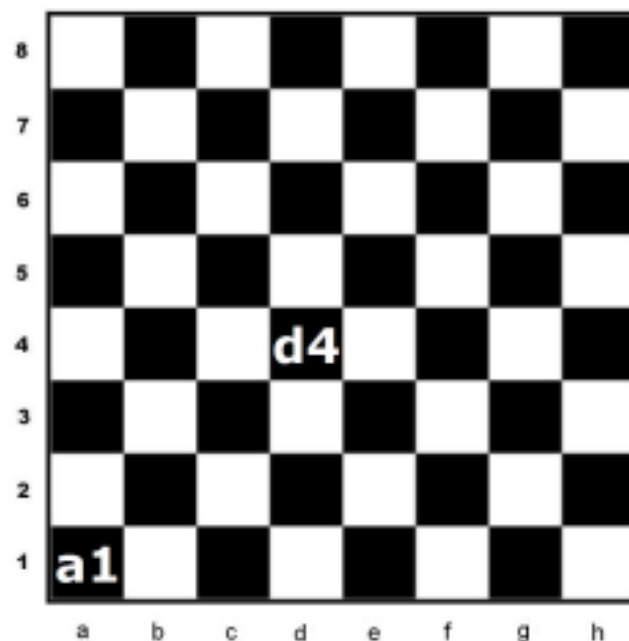
Skákání je povinné a po dokončení tahu nesmí být další možnost skoku. Je-li více možností skákání, může si hráč vybrat. Opomenuté skákání se promlčuje dalším tahem soupeře.

Dáma má při skákání vždy přednost před kamenem.

Partii vyhrává hráč, jehož soupeř nemá tah (nemá již žádné figury nebo jsou jeho figury zablokovány) nebo se vzdal.

Partie skončí nerozhodně dohodou hráčů nebo v situaci, kdy se vyskytne třikrát stejná pozice.

Na šachovnici je 64 políček a všechna z nich mají také svá „jména“, jsou určena právě dvojicí: písmeno + číslice.



Vědět, kde se nachází to které políčko, je výhodné.

Zápis tahů partií či zápis postavení kamenů (pomocí souřadnic) je pro ty, kteří hru hrají na soutěžní úrovni, nezbytnost a záležitost rutiny.

DÁMA A GEOMETRIE

Na šachovnici lze spatřit a demonstrovat to, co už známe z geometrie.

Bod

Ne všechna políčka mají stejnou hodnotu. Kdo by řekl, že se „a1“ nějak podstatně liší od „d4“? Čtvereček jako čtvereček, řeknete si. Jako u čokolády. Stejně velké a stejně chutné.

Každý ale tuší, že třeba u buchet už to tak jednoduché nebude. Ty uprostřed pekáče obklopeny svými „kamarádkami“ nebudou chutnat stejně jako ty od kraje. Každý si může vybrat. Podle libosti.



DÁMA A SOUSTAVA SOUŘADNIC

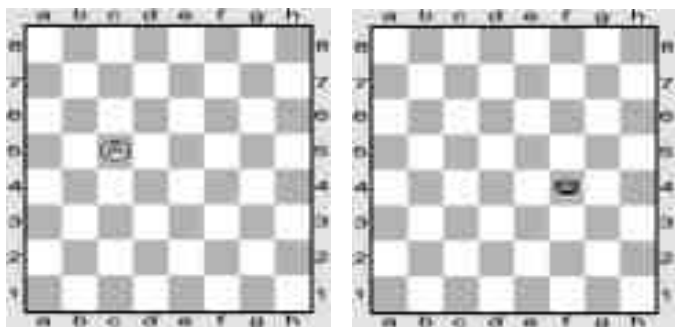
Koupíte-li si lístek do kina (nebo do divadla), je to zároveň „místenka“ na určité sedadlo. Podívejte se na něj. Uvidíte dvojici souřadnic (číslo řady + číslo sedadla). Ta jednoznačně určuje místo, které je vaše.



Souřadnice ale také používáme na mapách (zeměpisná délka, zeměpisná šířka), je na nich vlastně založen celý systém GPS navigace.

Souřadnice nelze vzájemně zaměňovat.

Políčka na šachovnici také nejsou stejná. Zkušenosti a praxe ukazují, že ta centrální jsou lepší než ta krajní. Dobrý hráč se snaží obsadit právě ta.



Pole „c5“ je pro bílého velmi důležité. To nejlepší. Nejchutnější. A pro černého? To asi každý uhodne. Samozřejmě: „f4“. Symetricky, souměrně.

Souměrnost

Ve škole se učíme o středové souměrnosti a o osové souměrnosti. Každý snadno najde onen „střed“. Hledání os souměrnosti nebude tak snadné. Kolik jich je? Jedna z nich se nachází na tzv. „dlouhé diagonále“.

Úsečka

Dlouhá diagonála je ve hře centrální osou. Jedna ze základních koncovek je boj tří dam proti jedné. Jste-li v takovémto případě tou slabší stranou, je „dobrá rada“ nejen nad zlato, ale zároveň velmi jednoduchá. Obsad'te dlouhou diagonálu a vytrvejte! Nic se vám nestane.

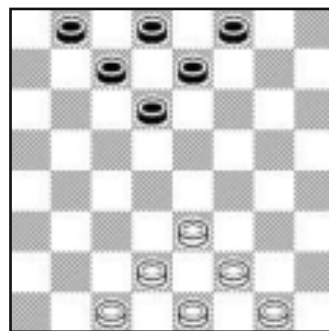


Trojúhelník

Vlastně – nestyd'te se a použijme termín, který používají mistři, tedy s trochou nadsázky se ocitněme ve světě 3D. Pyramida!

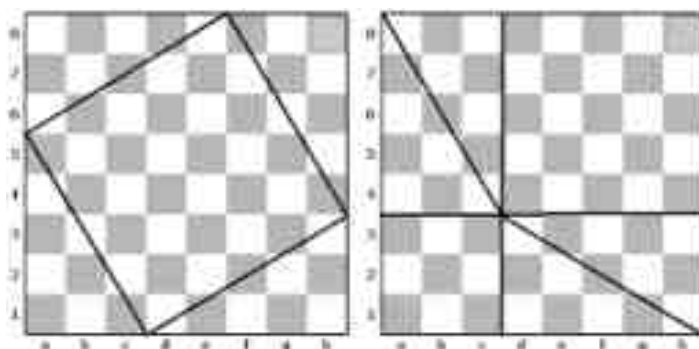


Při partii je důležité zabránit soupeři, aby se dostal na naši první řadu a proměnil kámen v dámu. Proto se snažíme co nejdéle udržet své kameny uspořádané v tzv. pyramidě. Na obrázku vidíte taková seskupení kamenů. Překonat tuto bariéru je obtížné, ne-li nemožné.



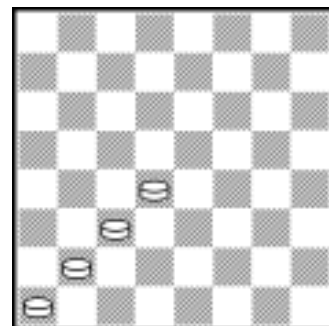
Pythagorova věta

I tady pomůže šachovnice: obsah velkého čtverce je roven součtu obsahů těch dvou menších.



Úloha pro chytré hlavy

Dokážete rozříznout šachovnici na čtyři stejné(!) díly tak, aby v každém z nich byl jeden bílý kámen? Pošlete-li své řešení do redakce, dostanete odměnu.



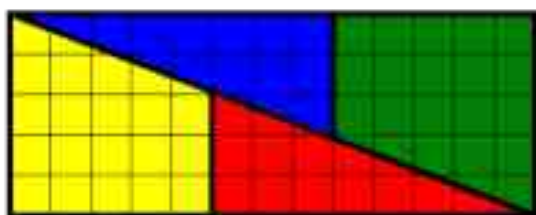
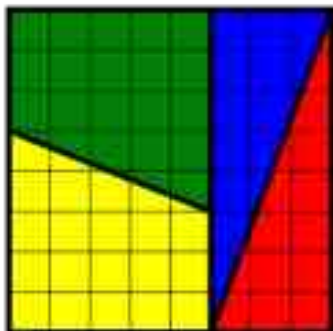
MAGIE ČTVERCE 8 x 8

Šachovnice se skládá z $8 \times 8 = 64$ políček. Proč zrovna takovýto rozměr?

Ve staré Číně věstili (a úspěšně!) budoucnost pomocí schématu, které z tabulky 8×8 vycházelo. Náhoda? Chcete-li, zadejte si do vyhledávače „Kniha proměn“. Dostanete odpovědi na mnohé otázky.

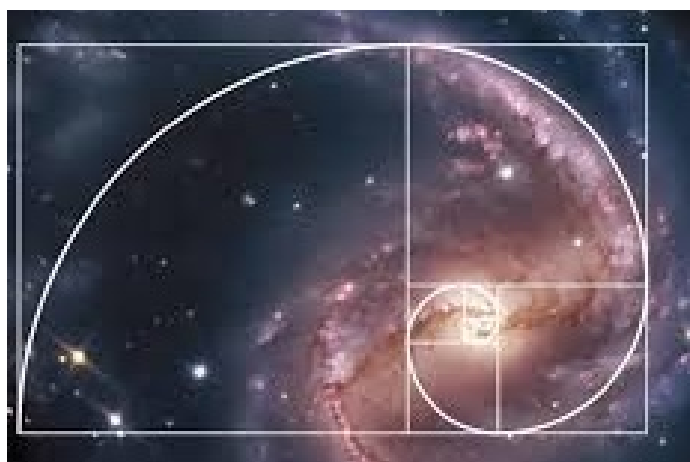
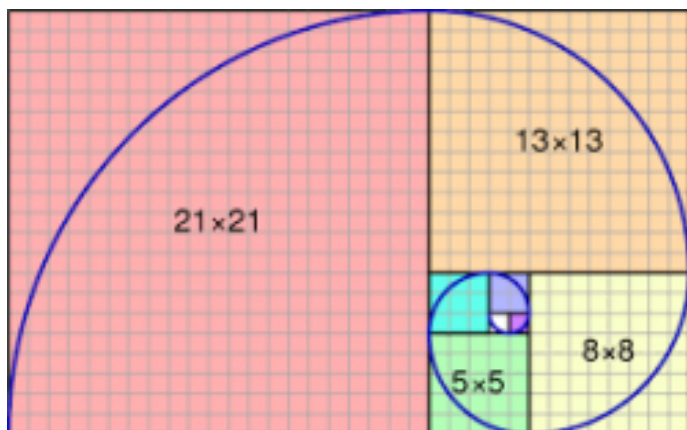


Každý má rád záhady. Tohle je jedna z nich: Rozdělíte-li čtverec 8 x 8 (64 polí) na čtyři části a poskládáte-li tyto části tak, jak ukazuje druhý obrázek, dostanete obdélník 13 x 5 (65 polí). Jeden čtvereček přibude. Jak je to možné?



Proto se tabulky čokolády neprodávají takto veliké. Lidé by si mohli čokoládu „vyrábět“ sami.

Čísla 5, 8, 13 jsou členy slavné Fibonacciho posloupnosti. Ne – to není náhoda. Podívejte se, jak je zkonstruován vesmír.



DÁMA A ŽIVOT

Hra se týká skutečného života snad víc, než se zdá na první pohled. Russell G. Waldrop z Virginie napsal:

- I ti nejlepší zažili prohry.
- Prohra naučí více než vítězství, vítězství oslepuje.
- Králem by se chtěl stát každý.
- Králové mají vyšší cíle.
- Králem se nelze stát bez přičinění druhých.
- Někdy je zapotřebí přinést oběti.
- Povýšit a opustit společnost sobě rovných znamená hrozbu pro osobní bezpečnost.

pozn.: v americké verzi hry se dáme říká král



A ještě si pamatujme, že:

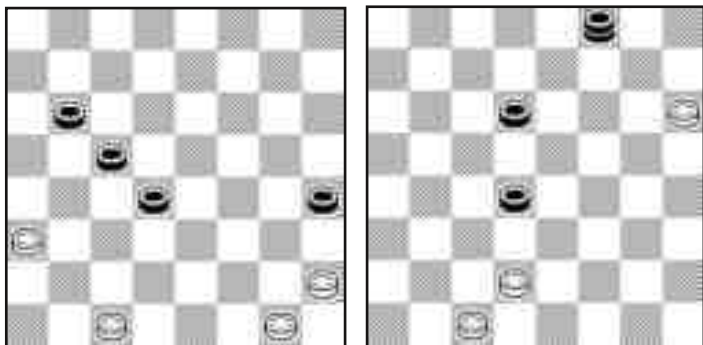
Není nic snazšího než se naučit pravidla hry. Není nic obtížnějšího, než se naučit, jak správně hrát. Hra je zábavou pouze do toho okamžiku, než se zachce začít v ní vyhrávat. Je lépe přijmout nedobré řešení než se utápět v nerozhodnosti a bezradnosti. Pokud vyhráváme, mládneme, prohrami se naopak stáváme o drobet staršími.

RADY PRO HRÁČE DÁMY

Hraj poctivě, pomalu a s rozmyslem.
 Tahy nevracej.
 Po celou dobu se na hru soustřeď.
 Když už se rozhodneš, buď důsledný.
 Snaž se pochopit úmysly soupeře.
 Buď neustále ve střehu.
 Měj ke svému soupeři úctu.
 Nepřeceňuj výsledek partie.

ÚLOHY K ŘEŠENÍ

U dámy si můžete bystřit úsudek a cvičit představivost i „luštěním“ úloh. Vyzkoušejte si svou zdatnost. Zde je dvojice úloh, v nichž bílý na tahu vyhraje (postupuje zdola nahoru):
 Nezapomínejte, že „skákat se musí“ a že dáma má při skákání přednost.



1. Co se mi na hře líbí a proč navštěvuji školní kroužek dámy?
že si zahraju, jmenuji a musíme u toho přemýšlet
2. Hraje se mnou dámu někdo i mimo školu? (sourozenci, rodiče, prarodiče, ...)
mehrají, jsou mi dámu.
3. Co by se mělo změnit či zlepšit na našich schůzkách?
na mě více, protože jsem si ještě líbit.



Petr, 4. ročník

NAPSALI A NAMALOVALI HRÁČI DÁMY

Lucia
 Dotazník pro čtery kroužku dámy při ZŠ Mězová

1. Co se mi na hře líbí a proč navštěvuji školní kroužek dámy?
že se hraje máma vše je dost logické
2. Hraje se mnou dámu někdo i mimo školu? (sourozenci, rodiče, prarodiče, ...)
moje hraji babička a moje mamka a kačka
3. Co by se mělo změnit či zlepšit na našich schůzkách?
nic



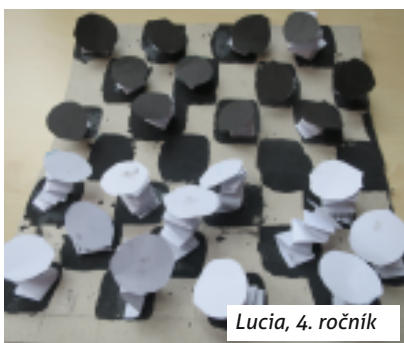
Natálka, 2. ročník

1. Co se mi na hře líbí a proč navštěvuji školní kroužek dámy?
že hraji pro to, že máme hru. Dámu hraji proto, že mám baví.
2. Hraje se mnou dámu někdo i mimo školu? (sourozenci, rodiče, prarodiče, ...)
Hraje se mnou Mája a babička.
3. Co by se mělo změnit či zlepšit na našich schůzkách?
Nic, je to navzájem dobře.



Šárka, 2. ročník

1. Co se mi na hře líbí a proč navštěvuji školní kroužek dámy?
Líbí se mi, že se můžeme dohodnout. Navštěvuji ho, protože mě baví.
2. Hraje se mnou dámu někdo i mimo školu? (sourozenci, rodiče, prarodiče, ...)
Moje nejlepší je hraje s mámou a s sestrou a někdy i s Mardinem.
3. Co by se mělo změnit či zlepšit na našich schůzkách?
že by se mělo být tak, aby se dva hráli s třetí.



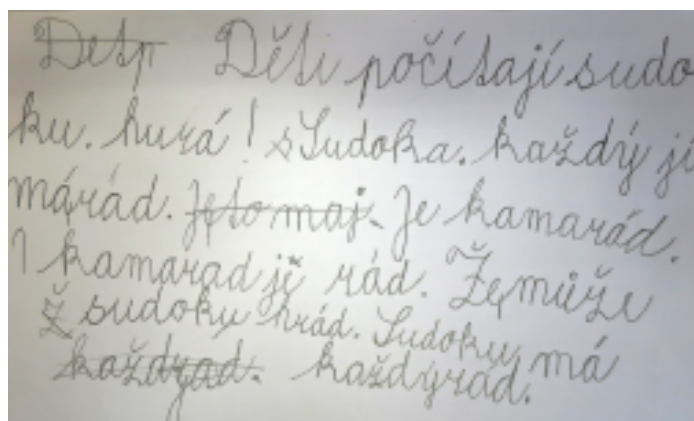
Lucia, 4. ročník



Beáta, 5. ročník

DÁMA VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

Je milé vidět, že se dáma hraje na naší škole i mimo kroužek, v družině. Odpoledne i brzy ráno.



Ve škole jsme si už tuhle hru vyzkoušeli. Kdybyste chtěli trénovat, posлуžte si. Následující příklady jsou převzaty ze stránek: www.dailysudoku.com

SUDOKU

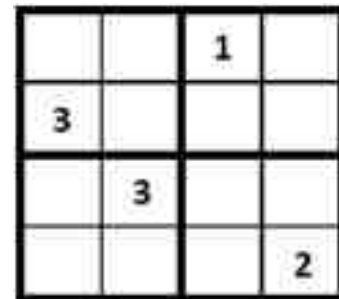
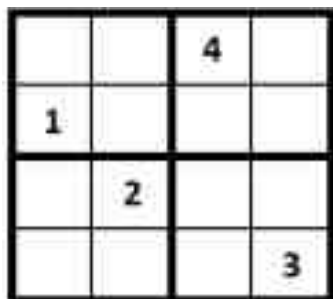
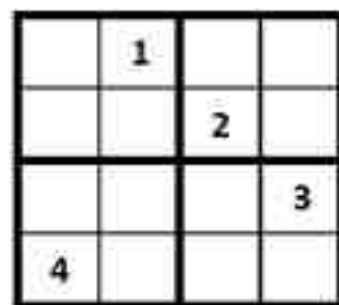
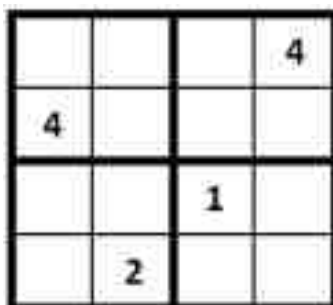
Čtverečky v každé podobě jsou přitažlivé. Hra Sudoku, kterou si někteří hráči kroužku oblíbili, se taky bez čtverečků neobejde. Nepohybují se po nich kameny, ale zapisují se do nich číslice.

Sudoku je logická hra, hlavolam. Název je japonský, ale původ japonský není.

V čem spočívá její princip? Je zadána tabulka s několika doplněnými číslicemi. Cílem je doplnit tabulku tak, aby se žádná číslice v žádném sloupci, řádku a ani v jednom z vyznačených čtverců neopakovala.

Klasická varianta má $9 \times 9 = 81$ políček a doplňují se číslice 1 až 9.

Na naší škole jsme luštili hry s $4 \times 4 = 16$ políčky (doplňujeme: 1, 2, 3 a 4).



Autor: vedoucí kroužku Česká dáma Petr Zvardoň | zvardon@centrum.cz

Vydaly Školy Březová jako přílohu 5. čísla školního časopisu PAPIJERKY | www.skolybrezova.eu